

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.9.39>

УДК 330.341

Н. В. Безрукова,

к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та туризму, Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3376-6718>

В. А. Свічкарь,

к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та туризму, Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8554-1313>

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ ЯК ГОЛОВНІ АКТОРИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ

N. Bezrukova,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economic Relations and Tourism, National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

V. Svichkar,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economic Relations and Tourism, National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

TRANSNATIONAL CORPORATIONS AS THE MAIN ACTORS IN THE WORLD MARKET OF PRECIOUS METALS

Розвиток ринку дорогоцінних металів має великий вплив на економіку багатьох країн світу. Стратегічне значення ринку дорогоцінних металів для країни визначається стабільним надходженням податків із даної сфери економіки до доходної частини бюджету, а також поповненням золотовалютних резервів. Теоретичний і практичний інтерес до дорогоцінних металів не слабшає завдяки не тільки їх природним унікальним властивостям, але й ролі, яку вони грали і продовжують грати в економіці різних країн світу. Транснаціональні корпорації є активними учасниками ринку дорогоцінних металів, формуючи світовий попит та пропозицію. Метою даної роботи є аналіз діяльності транснаціональних корпорацій на світовому ринку дорогоцінних металів.

В статті авторами охарактеризовано форми організації ринку дорогоцінних металів в різних країнах. Наголошено, що у деяких країнах можуть одночасно існувати декілька форм організації торгівлі дорогоцінними металами. Досліджено структуру та суб'єкти ринку дорогоцінних металів. Виділено основні їх характеристики. Зазначено, що за умов глобальної економіки сучасні світові ринки дорогоцінних металів активно змінюються під впливом структурних і функціональних змін, що виникають у зв'язку з розвитком світової фінансової системи та появою нових технологічних досягнень. Основними інвесторами у дорогоцінні метали є транснаціональні корпорації, транснаціональні банки, а також приватні інвестори. З 1997 р. на ринку золота почалася консолідація, яка продовжується і досі. Причому найагресивнішими гравцями є саме північноамериканські та австралійські корпорації, вони ж є активними торговцями на світовому ринку дорогоцінних металів.

Проаналізовано діяльність таких транснаціональних корпорацій, як Barrick Gold, Nevada Gold Mines, Anglo American, Gold Fields International, Harmony gold mining та ін. Саме ці корпорації є основними видобувниками дорогоцінних металів, забезпечуючи формування світової пропозиції. Крупні видобувні компанії для збереження стратегії високих прибутків швидко

проникають на нові родовища з багатим вмістом золота в руді і знижують собівартість видобутого металу за рахунок впровадження нових технологій. Також зазначено, що з кінця ХХ століття золото, срібло, платина та паладій стають цифровими грошима для проведення платежів та розрахунків за допомогою електронних систем.

Автори дійшли висновку, по мірі розвитку світового ринку дорогоцінних металів функції його стають все більш диверсифікованими і одночасно збільшується різноманітність інвестицій в дорогоцінні метали. Транснаціональні корпорації є одними з головних суб'єктів на світовому ринку дорогоцінних металів. Ці компанії займають видобування та продажем дорогоцінних металів, а також виступають в якості активних інвесторів в ці метали. У сучасних умовах глобалізації та глобальних трансформаційних процесів, особливо у фінансовій сфері, розвиток світового ринку дорогоцінних металів перебуває у стані піднесення. Це пояснюється тим, що багаторічний досвід довів надійність золота та інших дорогоцінних металів як важливого фінансового активу з метою накопичення, страхування активів корпорацій та грошово-кредитної системи держав в цілому.

The development of the precious metals market has a great influence on the economies of many countries of the world. The strategic importance of the precious metals market for the country is determined by the stable receipt of taxes from this area of the economy to the revenue part of the budget, as well as the replenishment of gold and foreign exchange reserves. Theoretical and practical interest in precious metals does not weaken due not only to their unique natural properties, but also to the role they played and continue to play in the economy of various countries around the world. Transnational corporations are active participants in the precious metals market, shaping global supply and demand. The purpose of this work is to analyze the activities of transnational corporations in the world market of precious metals.

In the article, the authors characterized the forms of precious metals market organization in different countries. It is emphasized that in some countries several

forms of trade in precious metals organization may exist at the same time. The structure and subjects of the precious metals market were studied. Their main characteristics are highlighted. It is noted that under the conditions of the global economy, the modern world markets of precious metals are actively changing under the influence of structural and functional changes arising in connection with the development of the world financial system and the emergence of new technological achievements.

The main investors in precious metals are transnational corporations, transnational banks, as well as private investors. Since 1997, consolidation began on the gold market, which continues to this day. Moreover, North American and Australian corporations are the most aggressive players, they are active traders in the world market of precious metals. The activities of such transnational corporations as Barrick Gold, Nevada Gold Mines, Anglo American, Gold Fields International, Harmony gold mining, etc. were analyzed. It is these corporations that are the main miners of precious metals, ensuring the formation of the world supply. Large mining companies, in order to maintain the strategy of high profits, quickly penetrate new deposits with a rich content of gold in the ore and reduce the cost of the extracted metal due to the introduction of new technologies. It is also stated that since the end of the 20th century, gold, silver, platinum and palladium have become digital money for payments and settlements using electronic systems.

The authors came to the conclusion that as the world market of precious metals develops, its functions become more and more diversified and at the same time the variety of investments in precious metals increases. Transnational corporations are one of the main subjects in the world market of precious metals. These companies are engaged in the extraction and sale of precious metals, and also act as active investors in these metals. In the modern conditions of globalization and global transformation processes, especially in the financial sphere, the development of the world precious metals market is in a state of exaltation. This is explained by the fact that many years of experience have proven the reliability of gold and other precious metals as an

important financial asset for the purpose of accumulation, insurance of corporations assets and the monetary system of states as a whole.

Ключові слова: *транснаціональні корпорації, дорогоцінні метали, світовий ринок, глобалізація, інвестиції, торгівля, ліквідний актив.*

Keywords: *transnational corporations, precious metals, world market, globalization, investments, trade, liquid asset.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Стратегічне значення ринку дорогоцінних металів для країни визначається стабільним надходженням податків із даної сфери економіки до доходної частини бюджету, а також поповненням золотовалютних резервів. Теоретичний і практичний інтерес до дорогоцінних металів не слабшає завдяки не тільки їх природним унікальним властивостям, але й ролі, яку вони грали і продовжують грати в економіці різних країн світу.

З моменту виникнення людської цивілізації ці метали мали різноманітне призначення – від предметів культу та прикрас до статусу фінансових активів, як вони трактуються зараз багатьма економістами.

Світовий ринок дорогоцінних металів зазнав значних змін останнім часом, і це, безумовно, впливає на економіку багатьох країн, адже ця сфера залишається важливим сектором економіки.

Оскільки дорогоцінні метали (золото, срібло, платина і паладій) є специфічним видом фінансових активів та одним з найпопулярніших інвестиційних інструментів, розвиток цього сегменту фінансового ринку безпосередньо впливає на фінансові та інвестиційні можливості країни, які вона здатна реалізувати, користуючись посередництвом як власних фінансових установ, так і відповідних структур з іноземним капіталом, зокрема транснаціональних корпорацій (ТНК). Крім того, достатній резервний актив

дорогоцінних металів дозволяє підвищити як політичні, так і зовнішньоекономічні та соціальні переваги країни на світовій арені.

Дорогоцінні метали також мають великий вплив на розвиток системи міжнародних ринкових відносин. І разом з тим, дорогоцінні метали, як основний ліквідний та інвестиційний ресурс, характеризуються функціональною бінарністю, оскільки можуть використовуватися і як сировина для виробництва, і як інвестиційний інструмент.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові дослідження стосуються не тільки окремих складових світового ринку дорогоцінних металів, а й різних фінансово-економічних явищ, пов'язаних з їх обігом, інвестуванням, нагромадженням тощо. Значна увага приділяється дослідженню особливостей ринку золота, що висвітлювали у своїх працях такі українські вчені, як Диба М.І. та Бахтарі Є.А. [1]. Аналізу світових ринків дорогоцінних металів в умовах фінансової глобалізації присвітила свої наукові праці Доскочинська Л.С. [4] Коренюк П.І. [6] виділив та проаналізував проблеми та особливості формування ринку дорогоцінних металів в Україні. Ксенжук О. С. [7] окреслила тенденції функціонування світового ринку дорогоцінних металів в умовах глобальної фінансової нестабільності. Полозенко Д. В. та Коваленко С. О. [8] дослідили операції з дорогоцінними металами та їх роль у формуванні бюджету. Питанням функціонування світових ринків дорогоцінних металів в умовах глобальної економіки присвятила свої наукові праці Полякова Ю.В. [9].

Але враховуючи динамічні зміни, які відбуваються у світовій економіці, трансформацію ролі дорогоцінних металів в умовах глобалізації, питання функціонування ринку дорогоцінних металів залишаються досить актуальним. Слід відзначити, і невелику кількість наукових праць, що присвячені аналізу особливостей діяльності ТНК на ринку дорогоцінних металів. Загальні тенденції світової економіки, що спрямовані у бік глобалізації, сприяють підвищенню ролі дорогоцінних металів в економіці кожної країни, оскільки хоча вони і втратили функцію грошей, зараз залишаються високоліквідним активом.

Метою даної роботи є аналіз діяльності транснаціональних корпорацій на світовому ринку дорогоцінних металів.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день світовий ринок дорогоцінних металів являє собою досить розгалужену структуру глобальної безперервної торгівлі металами та їх похідними елементами. В різних країнах торгівля дорогоцінними металами відбувається по-різному. Так, до основних форм організації ринку дорогоцінних металів можна віднести наступні [9]:

- в окремих країнах це ринок, який жорстко регулюється державою – головним і єдиним покупцем і продавцем дорогоцінних металів на такому ринку є центральні банки, а всі інші учасники ринку вже купують метал у них (Китай, ПАР);

- іншою формою організації ринку є торгівля дорогоцінними металами через спеціалізовані біржі або секції товарних чи валютних бірж (Франція, Туреччина);

- існує також система вільної біржової торгівлі дорогоцінними металами (Гонконг, Люксембург, США);

- іншою формою є торгівля дорогоцінними металами, яка здійснюється кількома великими банками-монополістами або їх об'єднаннями (Великобританія, Німеччина, Швейцарія);

- а також система конкурентної міжбанківської торгівлі, де домінують кілька банків – «маркет-мейкерів» (Японія, Нідерланди, США).

Слід зазначити, що у деяких країнах можуть одночасно існувати декілька форм організації торгівлі дорогоцінними металами. Але це можуть собі дозволити лише ті країни, які мають досить ліберальне законодавство, що дозволяє конкурентно розвиватися всім формам організації торгівлі.

Ринок дорогоцінних металів – це сфера економічних відносин між учасниками угод з дорогоцінними металами, дорогоцінним камінням, що котирується в золоті, у тому числі золоті сертифікати, облігації, ф'ючерси тощо [1].

Ринок дорогоцінних металів складається з наступних секторів:

- ринок золота;
- ринок срібла;
- ринок платини;
- ринок паладію;
- ринок виробів із дорогоцінних металів;
- ринок цінних паперів, що котируються у золоті.

На міжнародному ринку дорогоцінних металів здійснюють операції такі учасники:

- видобувні компанії;
- професійні брокери та дилери;
- центральні банки країн;
- крупні комерційні банки;
- промислові споживачі;
- інвестори.

За своїм призначенням дорогоцінні метали грають двояку роль. З одного боку, вони призначені для промислового використання (техніка, електроніка, медичне обладнання, протезування тощо). А з іншого, є предметом інвестицій (виготовлення монет, ювелірних виробів), використовуються як скарби, резерви.

Ринок дорогоцінних металів можна охарактеризувати як сферу економічних відносин між учасниками угод з дорогоцінними металами. На ринку торгуються 4 основні дорогоцінні метали: золото, срібло, платина, паладій. Вони мають такі характеристики:

- дорогоцінні метали – невідновлюваний природний ресурс. Зменшення їхньої кількості збільшує їх вартість;
- золото посідає перше місце серед інших металів і тому є стратегічно важливим активом;
- ціни на дорогоцінні метали істотно впливають на економічний стан країн, що займаються їх видобуванням [4].

Найпопулярнішими серед дорогоцінних металів є золото і срібло. Саме вони користуються найбільшим попитом. Золото можна назвати найбільш

ліквідним активом, через його підвищену чутливості до фінансово-економічних змін (в основному через підвищення або зниження відсоткових ставок у США). Крім того, воно суттєво залежить від провідних світових валют. Ціна золота також залежить від змін в економіці, які можуть бути викликані змінами ВВП, або звітами по безробіттю і виробничій активності. У такі періоди учасники ринку зазвичай обирають більш безпечні активи, якими є банківські метали. Під час значних коливань в економіці волатильність котирувань, як правило, починає зростати у зв'язку з тим, що з кожним роком все більше інвесторів хочуть захистити свій капітал від різких змін на валютному ринку, переходячи на золото або срібло.

За умов глобальної економіки сучасні світові ринки дорогоцінних металів активно змінюються під впливом структурних і функціональних змін, що виникають у зв'язку з розвитком світової фінансової системи та появою нових технологічних досягнень. Змінюється як структура ринків, так і функції, роль і властивості дорогоцінних металів у світовій економіці. Так, наприклад золото пройшло довгий шлях еволюційного розвитку від монетарного активу до основного засобу збереження ліквідності та інвестування. З часом воно втратило функцію монетарного металу і поступово укорінилося у сфері приватного споживання та нагромадження. Аналогічні зміни відбуваються і з іншими дорогоцінними металами, адже вони також мають здатність використовуватися і як сировина для виробництва, і як засіб для інвестування. Коливання цін на дорогоцінні метали мають значний вплив на світові ринки, що в свою чергу впливає на ділову активність в різних галузях економіки по всьому світу.

Кожен дорогоцінний метал має свою економічну цінність, яка визначається виходячи з важливості у виробництві та залученні у товарно-грошових відносинах. Так, курси на дорогоцінні метали залежать від низки чинників:

- використання в промисловості;
- стан глобальних фінансових ринків;

- ставки національних банків;
- стан резервних фондів;
- стан світової економіки [7].

Основними інвесторами у дорогоцінні метали є транснаціональні корпорації, транснаціональні банки, а також приватні інвестори. Усього ж є три способи вкласти гроші в дорогоцінні метали:

- купити зливки. Продажем, як правило, займаються лише банки;
- придбати монети. Продають банки, спеціалізовані нумізматичні магазини та приватні особи;
- відкрити знеособлений рахунок в дорогоцінних металах.

Світова індустрія дорогоцінних металів створюється в залежності від проблем, які існують у світі, різноманітних реформ, пошуку сучасних технологій регулювання, що визначає основні тенденції її розвитку. Останнім часом саме глобальні фактори набувають більшого значення. Всі учасники ринку прагнуть спрогнозувати можливий хід розвитку подій на світовому ринку, ймовірність мінливості і коливання цін, використовуючи інструменти хеджування та віддаючи перевагу більш надійним, на їхню думку, торговим майданчикам.

З 1997 р. на ринку золота почалася консолідація, яка продовжується і досі. Причому найагресивнішими гравцями є саме північноамериканські та австралійські корпорації, вони ж є активними торговцями на світовому ринку дорогоцінних металів.

Один з світових лідерів – це канадська компанія Barrick Gold (BG), що займає перше місце у світі за рентабельністю та третє за обсягом золотовидобування (приблизно 3 млн унцій на рік). Ця корпорація знаходиться у списку найбільших публічних компаній світу Forbes Global 2000 і за 2021 рік посіла 338-е місце (277-е за чистим прибутком, 461-е за ринковою капіталізацією, 757-е за активами, 814-е за розміром виручки) [16].

Протягом більше десяти років і попри поступове зниження обсягів виробництва Barrick Gold залишається найбільшою золотодобувною компанією світу, випереджаючи свого давнього конкурента Newmont Mining (табл. 1).

Таблиця 1. Найбільші за обсягами видобутку золота компанії світу у 2020 році

Місце	Компанія	Видобуток золота, т	
		2019	2020
1	Barrick Gold	171,6	165,6
2	Newmont Mining	163,3	163,8
3	AngloGold Ashanti	112,8	116,8
4	Kinross Gold	84,2	81,0
5	Goldcorp	89,4	79,9

Джерело: систематизовано автором на основі опрацювання джерел 11, 12, 13, 18, 19.

Компанія веде видобуток золота на копальнях у США, Канаді, Домініканській Республіці, Перу, Чилі, Аргентині, Танзанії та інших країнах. Доведені запаси золота на родовищах компанії на кінець 2020 року становили 21 млн. унцій, можливі – 47 млн. унцій, у сумі 68 млн. унцій (2108 т). Запаси срібла – 140 млн унцій (4340 тонн), міді – 2,3 млн тонн [16].

У 2020 році Barrick Gold видобула 4,76 млн. унцій золота (162 тонни), середня собівартість видобутку склала 967 дол. США на унцію, середня ціна золота – 1770 дол. США за унцію. Видобуток міді становив 186 тисяч тонн [16].

Основні регіони видобутку Barrick Gold є такі.

Північна Америка – Nevada Gold Mines (Невада, частка 61,5%, решта Newmont Mining, включає шахти Карлін, Кортес, Торкуас-Рідж), Хемло (Канада); видобуток золота 2,35 млн. унцій, запаси 24 млн. унцій. Проекти, що реалізуються: Донлін-Голд (Аляска) та Формайл (Невада).

Латинська Америка та Азіатсько-Тихоокеанський регіон – основні шахти: Пуебло-В'єхо (60 %, Домініканська Республіка), Веладеро (Аргентина), Зальдівар (мідь, 50 %, Чилі), Лагунас-Норте (Перу), Поргера (47,5 %) , Папуа Нова Гвінея). Видобуток золота 850 тисяч унцій, запаси 23 млн. унцій. Проекти, що реалізуються: Паскуа Лама, Норте-Аб'єрто, Альтурас (Чилі).

Африка та Близький Схід – основні шахти: Луло-Гунколо (80 %, Малі), Тонгон (89,7 %, Кот-д'Івуар), Кібалі (45 %, Демократична Республіка Конго), Норт-Мара, Бульянхулу, Бузваги (84%, Танзанія), Лумвана (мідь, Замбія), Джабал-Сайїд (мідь, 50%, Саудівська Аравія). Видобуток золота 1,55 млн унцій, запаси 16 млн унцій.

Приклад BG наслідували інші канадські та американські компанії: Golden Knight Resources почала працювати в Гані, Sutton Resources – у Танзанії, Orezone Resources та Sahelian Goldfields – у Буркіна-Фасо, Semafo Gold – у Гвінеї, IAMGold – у Малі. Не відставали від «колег» і австралійці. Delta Gold тепер видобуває золото в Зімбабве, маючи, мабуть, найнижчі виробничі витрати - 130 дол. за унцію, і на острові Папуа. Gold Mines отримала ліцензію на видобуток на острові Сардинія [19].

Корпорація Anglo American, яка, як і раніше, залишається найбільшим виробником золота у світі, здійснила структурну перебудову і приступила до консолідації. Усі її підприємства, що займаються видобутком золота та зареєстровані у ПАР, об'єднані у виробничу компанію Anglo Gold. У 1998 р. вона злилася з Minorco у проектах на американському континенті, витративши на це 500 млн дол., працює в Аргентині, Бразилії, Малі, Намібії. Наприкінці 1999 року Anglo Gold придбала австралійську компанію Acacia Resources і вийшла на Австралійську фондову біржу. У 2000 р. компанія розпочала вертикальну консолідацію, купивши за 55 млн рандів 25% акцій в компанії Ogo Afrika. Це найбільше ювелірне підприємство в ПАР, що має спільне підприємство з фірмою Filk SpA of Italy, найбільшим у світі виробником золотих ланцюгів. Акції компанії котируються на фондових біржах Йоганнесбургу, Швейцарії, Ботсвани та Намібії. У списку найбільших

публічних компаній світу Forbes Global 2000 за 2021 рік група посіла 218-е місце, зокрема 306-е за показником чистого прибутку, 309-е – за виручкою та ринковою капіталізацією та 590-е – за активами [15].

У червні 2000 р. відбулася примітна подія – об'єднання акціонерного капіталу південноафриканської Gold Fields та Franco-Nevada Mining Corp., зареєстрованої у Торонто. Виникла нова компанія Gold Fields International (GFI) з головним офісом у Торонто, яка отримала лістинг на біржах Нью-Йорка, Йоганнесбурга, Парижа, Брюсселя та Швейцарії. Вона стає четвертою у світі серед золотодобувних компаній із розміром ринкової капіталізації після BG, Anglo Gold, Newmont Mining Corp., третьою за обсягами видобутку після Anglo Gold та Newmont та другою за запасами після Anglo Gold. Компанія видобуватиме на рік 4,4 млн унцій золота, працюючи переважно у Південній Африці.

Прикладом ранньої стадії транснаціоналізації є велика золотодобувна компанія Harmony gold mining. Крім ПАР, видобуток ведеться в Канаді, Австралії, Папуа-Новій Гвінеї. Тим не менш, Harmony gold mining увійшла до лістингу на біржі NYSE і веде переговори щодо розробки родовищ у Папуа-Новій Гвінеї та Перу. Це найбільша південноафриканська золотовидобувна компанія та п'ятий за величиною виробник золота у світі [5].

Республіка Перу також у наступні роки планує залишатися світовим лідером за рахунок зростання виробництва на родовищі Antamina та завдяки найбільшій у Перу компанії з виробництва срібла Volcan Compania Minera SAA. Проекти Santa Ana та Corani, що належать компанії Bear Creek Mining Corp, також мають показати значні виробничі результати. У Перу оперують такі компанії як швейцарська Xstrata, австралійська BHP Billiton, південноафриканська Gold Fields, китайська Zijin Mining, канадська Barrick Gold, американська Newmont Mining.

У Мексиці гірничодобувну діяльність ведуть канадські корпорації Goldcorp, New Gold, Yamana Gold та Pan American Silver, а також американська компанія Hecla Mining.

Золоторудні компанії для збереження стратегії високих прибутків швидко проникають на нові родовища з багатим вмістом золота в руді і знижують собівартість видобутого металу за рахунок переходу з підземного на відкритий спосіб відпрацювання родовищ, а також впровадження нових технологій, введення високопродуктивної техніки на гірничих роботах, переробці руди в процесі її транспортування. Про це свідчить те, що за останні 15 років частка відкритого способу збільшилася в 2,3 рази і нині досягла 70%. Видобуток руди відкритим способом дозволяє обходитися без дорогого шахтного господарства. У видобуток золота впроваджуються нові прогресивні технології переробки золотоносної породи: купне вилуговування та вилучення металу із золотовмісних розчинів методом вугільної абсорбції. Це дає можливість здійснювати видобуток золота на таких об'єктах, які раніше вважалися мало придатними для промислового використання через знижений вміст металу.

З кінця ХХ століття золото, срібло, платина та паладій стають цифровими грошима для проведення платежів та розрахунків за допомогою електронних систем. Таке рішення ухвалили розробники глобальних комп'ютерних фінансових систем, спираючись на аргумент: комп'ютерна валюта має бути незалежною від тенденцій розвитку національних економік. Наразі функціонують чотири системи цифрового золота: e-gold, DigiDold, Gold Money та E-dinar, обороти яких становлять мільярди доларів США. Однак користувачами даних систем є поки що лише приватні особи, але в майбутньому передбачається залучити і центральні банки, які мають значні обсяги запасів золота.

У періоди криз, політичних та економічних негараздів дорогоцінні метали здатні виконувати функцію надзвичайних світових грошей. Це підтверджує той факт, що значна частина золота (близько 22% від загального обсягу, здобутого за всю історію людства, що становить майже 33 тис. т) продовжує зберігатися в державних резервах багатьох країн. Монетарне минуле дорогоцінних металів продовжує грати в суспільстві роль надзвичайних світових грошей, забезпечення міжнародних кредитів, засобу накопичення скарбів [10].

В даний час дорогоцінні метали є об'єктом купівлі-продажу на міжнародних та внутрішніх товарних і фінансових ринках, а також первинному та вторинному біржовому і позабіржовому ринках. Торги золота, срібла, платини та паладію проводяться щодня, а в засобах масової інформації також щодня публікуються поточні котирування на метали. Світові ціни на дорогоцінні метали традиційно встановлюються в доларах США в розрахунку за тройську унцію (~31,1 г), а внутрішні ціни – у національній валюті.

Дослідження загальної динаміки світових цін на банківські метали у 2011-2021 роках (табл. 2) свідчить, що найбільш стабільним є золото, що ще раз підтверджує велике значення цього металу в соціально-економічних відносинах на глобальному рівні [18].

Таблиця 2. Вартість дорогоцінних металів станом на 2011-2021 роки

Рік	Вартість металу дол./унцію станом на початок року			
	Золото	Срібло	Платина	Паладій
2011	1373.50	33.89	1744.64	426.00
2012	1615.00	38.89	1417.85	654.00
2013	1692.75	36.05	1541.10	683.00
2014	1199.00	21.64	1372.57	726.00
2015	1215.50	19.50	1210.80	793.00
2016	1061.50	15.92	883.88	560.00
2017	1131.35	19.14	949.32	678.00
2018	1311.00	18.43	957.18	1053.00
2019	1290.45	16.91	803.78	1287.00
2020	1475.80	18.50	973.58	1967.00
2021	1887.60	27.26	1081.50	2336.00

Джерело: систематизовано автором на основі опрацювання джерел 10, 11, 12, 13, 18, 19.

Аналізуючи подальші тенденції розвитку ринків дорогоцінних металів можна відмітити наступне. Азіатсько-Тихоокеанський регіон є одним з

основних споживачів золота, особливо Китай та Індія. Крім того, високі темпи зростання в цих країнах з економікою, що формується, в поєднанні зі зростанням наявних доходів населення є основним драйвером подальшого розвитку ринку дорогоцінних металів.

На світовому ринку дорогоцінних металів домінують такі галузі кінцевого споживання, такі як ювелірна та автомобільна промисловість. Цілком ймовірно, що зростання кількості корпорацій автомобільної промисловості буде сприяти зростанню великої кількості виробництв дорогоцінних металів, в основному срібла, платини і паладію. Використання цих металів в автомобілебудуванні буде переважно зростати в країнах з економікою, що швидко розвивається, таких як Китай та Індія.

Висновки. Отже, по мірі розвитку світового ринку дорогоцінних металів функції його стають все більш диверсифікованими і одночасно збільшується різноманітність інвестицій в дорогоцінні метали. В свою чергу, ускладнюється структура інвестиційного попиту на дорогоцінні метали. У багатьох країнах сформувалися багаторівневі системи переробки та виробництва дорогоцінних металів, оптової та роздрібної торгівлі ними. Транснаціональні корпорації є одними з головних суб'єктів на світовому ринку дорогоцінних металів. Ці компанії займають видобування та продажем дорогоцінних металів, а також виступають в якості активних інвесторів в ці метали.

У сучасних умовах глобалізації та глобальних трансформаційних процесів, особливо у фінансовій сфері, розвиток світового ринку дорогоцінних металів перебуває у стані піднесення. Це пояснюється тим, що багаторічний досвід довів надійність золота та інших дорогоцінних металів як важливого фінансового активу з метою накопичення, страхування активів корпорацій та грошово-кредитної системи держав в цілому.

Більш того на рубежі ХХ-ХХІ століть золото та інші дорогоцінні метали зробили значний крок у своєму розвитку – вони почали використовуватися як цифрові гроші для здійснення платежів і розрахунків через електронні системи.

Дорогоцінні метали є дуже привабливими з точки зору інвестування порівняно з іншими фінансовими активами. Особливо враховуючи економічні коливання та світові кризи, інвестори все більш цікавляться вкладеннями в ці метали.

Література

1. Диба М.І., Бахтарі Е.А. Еволюція золота: історія і сучасність. *Вісник НБУ*. 2018. Жовтень. С. 20-28.
2. Дорогоцінні метали. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Precious_metal (дата звернення: 31.07.2023).
3. Дорогоцінні метали навколо нас. URL: <https://www.epmf.be/precious-metal-all-around-you/> (дата звернення: 15.08.2023).
4. Доскочинська Л.С. Світові ринки дорогоцінних металів в умовах фінансової глобалізації: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.02. Львів, 2017. 22с.
5. Інвестиційний потенціал дорогоцінних металів і їх прибутковість URL: <https://finance.ua/investicinyu-potencial-dorogocinnyh/> (дата звернення: 01.08.2023).
6. Коренюк П.І. Проблеми та особливості формування ринку дорогоцінних металів в Україні. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. Випуск №21. URL: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/33.pdf> (дата звернення: 29.07.2023).
7. Ксенжук О. С. Тенденції функціонування світового ринку дорогоцінних металів в умовах глобальної фінансової нестабільності. Економічний аналіз. зб. наук. праць. Тернопільський національний економічний університет. 2017. Т. 27. № 4. С. 289-298.
8. Полозенко Д. В., Коваленко С. О. Операції з дорогоцінними металами та їх роль у формуванні бюджету. *Наукові праці НДФІ*. 2006. № 3. С. 45–48.
9. Полякова Ю.В. Світові ринки дорогоцінних металів в умовах глобальної економіки. *Економічні науки*. 2016. №9. URL:

http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3059 (дата звернення: 16.08.2023).

10. Попит на золото URL: <https://www.gold.org/goldhub> (дата звернення: 22.07.2023).

11. Попит та пропозиція. URL: https://www.heraeus.com/en/hpm/pm_prices/precious_metals_demand/pgm_demand_supply.html#hpm_services (дата звернення: 24.07.2023).

12. Попит та пропозиція на дорогоцінні метали. URL: https://www.cmegroup.com/education/courses/introduction-to-precious-metals/understanding-supply-and-demand-precious-metals.html__ (дата звернення: 25.07.2023).

13. Попит та пропозиція на дорогоцінні метали URL: <http://www.cibjo.org/congress2022/wp-content/uploads/2022/09/CIBJO-Special-Report-2022-Precious-Metals.pdf> (дата звернення: 24.07.2023).

14. Ринок дорогоцінних металів. Oxford Learners Dictionaries. 2019. Oxford. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/precious-metal> (дата звернення: 25.07.2023).

15. Anglo American plc. Official website. URL: <https://www.angloamerican.com/> (дата звернення: 23.07.2023).

16. Barrick Gold Corporation. Official website. URL: <https://www.barrick.com/English/home/default.aspx> (дата звернення: 22.07.2023).

17. Expert market research. Precious Metals Market. Reports. URL: <https://www.expertmarketresearch.com/reports/precious-metals-market> (дата звернення: 22.07.2023).

18. Thomson Reuters. Official website. URL: <https://tax.thomsonreuters.com/en/international-trade-supply-chain/global-trade-compliance-management/global-trade-analysis> (дата звернення: 24.07.2023).

19. U. S. Global Investors. Top 10 Gold Producing Countries. URL: <https://usfunds.com/investor-library/frank-talk-a-ceo-blog-by-frank-holmes/top-10-gold-producing-countries/#.YKaNgS5R3IU> (дата звернення: 13.08.2023).

References

1. Dyba, M.I. and Bakhtari E.A. (2018), “The evolution of gold: history and modernity”, *Visnik NBU*, pp. 20-28.
2. Wikipedia (2023), “Precious metals”, available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Precious_metal (Accessed 31 Jul 2023).
3. EPMF (2023), “Precious metal all around you”, available at: <https://www.epmf.be/precious-metal-all-around-you/> (Accessed 15 Aug 2023).
4. Doskochinska, L.S. (2017), “World markets of precious metals in the conditions of financial globalization”, Ph.D. Thesis, Global economy, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine.
5. Finance (2022), “Investment potential of precious metals and their profitability”, available at: <https://finance.ua/investicyny-potencial-dorogocinnyh/> (Accessed 31 Jul 2023 01.08.2023).
6. Koreniuk, P.I. (2018), “Problems and peculiarities of formation of the market of precious metals in Ukraine”, *Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom*, [Online], vol. 21, available at: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/33.pdf> (Accessed 31 Jul 2023).
7. Ksenzhuik, O. S. (2017), “Trends in the functioning of the world market of precious metals in conditions of global financial instability”, *Economic analysis. coll. of science works Ternopil National University of Economics*, vol. 27, No. 4, P. 289-298.
8. Polozenko, D. V. and Kovalenko, S. O., (2006), “Operations with precious metals and their role in budget formation”, *Naukovi praci NDFI*, vol. 3, pp. 45–48.
9. Polyakova, Yu.V., (2016), “World markets of precious metals in the conditions of the global economy”, *Ekonomichni Nauki*, [Online], vol. 9, available at: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3059 (Accessed 31 Jul 2023 16.08.2023).
10. GOLD (2023), “Demand for gold” available at: <https://www.gold.org/goldhub> (Accessed 31 Jul 2023 22.07.2023).

11. Heraeus (2023), “Demand and supply”, available at: https://www.heraeus.com/en/hpm/pm_prices/precious_metals_demand/pgm_demand_supply.html#hpm_services (Accessed 31 Jul 2023 24.07.2023).
12. Cmegroup (2022), “Demand and supply for precious metals”, available at: <https://www.cmegroup.com/education/courses/introduction-to-precious-metals/understanding-supply-and-demand-precious-metals.html> (Accessed 25 Jul 2023).
13. Cibjo (2022), “Demand and supply for precious metals”, available at: <http://www.cibjo.org/congress2022/wp-content/uploads/2022/09/CIBJO-Special-Report-2022-Precious-Metals.pdf> (Accessed 24 Jul 2023).
14. Oxford Learners Dictionaries (2019), “Precious metals market”, Oxford, available at: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/precious-metal> (Accessed 25 Jul 2023).
15. Anglo American plc. Official website (2023), available at: <https://www.angloamerican.com/> (Accessed 23 Jul 2023).
16. Barrick Gold Corporation. Official website (2023), available at: <https://www.barrick.com/English/home/default.aspx> (Accessed 22 Jul 2023).
17. Expert market research (2022), “Precious Metals Market”. Reports, available at: <https://www.expertmarketresearch.com/reports/precious-metals-market> (Accessed 22 Jul 2023).
18. The official site of Thomson Reuters (2023), available at: <https://tax.thomsonreuters.com/en/international-trade-supply-chain/global-trade-compliance-management/global-trade-analysis> (Accessed 24 Jul 2023).
19. USFUNDS (2022), “U. S. Global Investors. Top 10 Gold Producing Countries”, available at: <https://usfunds.com/investor-library/frank-talk-a-ceo-blog-by-frank-holmes/top-10-gold-producing-countries/#.YKaNgS5R3IU> (Accessed 13 Aug 2023).

Стаття надійшла до редакції 12.09.2023 р.